

ВПЛИВ ЗЕРНОВОЇ УГОДИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Жебко О.О., аспірант

e-mail: zhebko@mnaui.edu.ua

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: Війна в Україні сколихнула світову економіку, зокрема через перебої в торгівлі продуктами харчування та добривами з головної житниці світу – України. Це залишило мільйони людей у країнах, що розвиваються, і найменш розвинених країнах на передовій продовольчої та цінової кризи. У липні 2022 року було підписано Чорноморську зернову ініціативу (BSGI), за участі України, Туреччини та Росії та засвідчена Організацією Об'єднаних Націй, щоб забезпечити безпечний експорт зерна, добрив та інших продуктів харчування з українських портів у Чорному морі. У статті встановлено переваги Чорноморської зернової ініціативи, та її внесок у пом'якшення ринкового тиску та запобігання найгіршим наслідкам продовольчої кризи.

Ключові слова: продовольча безпека, зернова угода, війна в Україні.

З початком повномасштабної російської агресії проти України виникла проблема забезпечення продовольчої безпеки не лише в Україні, а також у багатьох країнах світу. Як наслідок, через блокаду та руйнування агресором наших морських портів вітчизняні аграрії втратили можливість вільно реалізовувати вирощену продукцію та отримувати ліквідні кошти для посівної діяльності, що поставило під загрозу майбутній урожай.

Україна, як провідна аграрна держава світу, має потенціал забезпечити продовольством близько 500 млн людей, але через початок війни цей потенціал значно погіршився. Згідно щорічного звіту Global Food Security Index (GFSI) розробленого за підтримкою міжнародної сільськогосподарської компанії Corteva Agriscience, Україна втратила свої позиції. Країна зараз займає 71-ше місце серед 113 країн, водночас, у 2021 році вона займала 58-е місце. Наша держава також опинилася на останньому місці в європейському рейтингу, займаючи 26-те місце серед 26 країн, і посідає 65-ту сходинку на світовій мапі серед 113 країн [6].

Значних втрат у продовольчому забезпеченні зазнали тимчасово окуповані території та регіони, де через бойові дії припинилися поставки продовольства. Крім того, номенклатура харчових продуктів в країні погіршилася, а їх якість зазнала певних негативних змін. В результаті ООН включила Україну до списку країн, які стикаються з ризиком голоду, поставивши її серед двадцяти країн світу, що найбільше перебувають під загрозою [3].

Навіть на розвинені країни Європи вплинула відсутність поставок сільськогосподарської продукції з України. Крім того, європейські фермери стали залежними від закупівель генно-модифікованих кормів для худоби з США

та Південної Америки після припинення поставок кукурудзи з України, яка не містить ГМО. Через війну в Україні країни Європейського Союзу змушені частково відмовитися від високо екологічних та продовольчих стандартів, досягнутих ними протягом останнього десятиліття через спричинену російською агресією глобальну продовольчу кризу [2].

Генеральний секретар ООН Антоніу Гуттеруш зазначив, що війна в Україні може призвести до голоду та бідності значної частини світового населення, чого не було протягом останніх десятиліть. В першу чергу це загрожує мільйонам людей в Африці та на Близькому Сході, які стикаються з проблемами недоїдання та голоду. За даними ООН, 283 мільйони африканців не харчувалися достатньо ще до конфлікту. Нині кількість голодуючих африканців зростає. В Україні 18 країн Південної Африки закупають понад 50% пшениці. У Східній Африці цей показник сягає 90% [3].

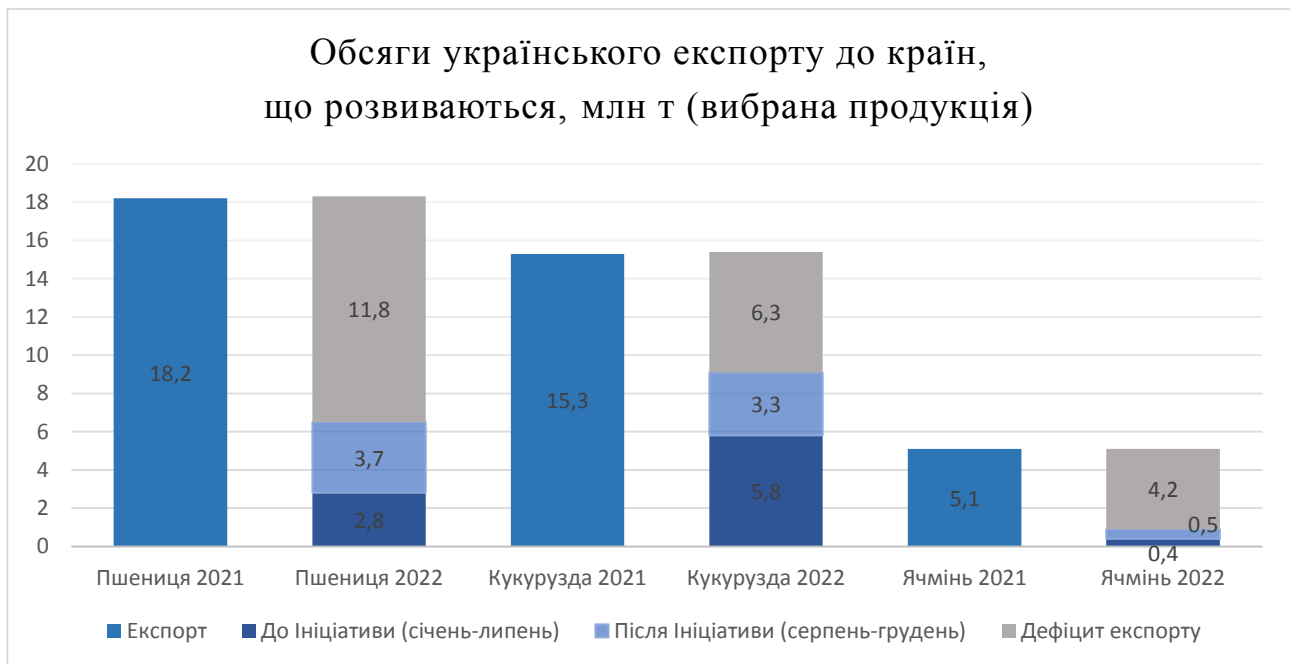
«За нашими оцінками, 81 мільйон людей в Африці вже відчувають дефіцит продовольства, а такі країни, як Ефіопія або Судан покладаються на імпорт з України до 90% добрив», – зазначає директор Всесвітньої продовольчої програми по Східній Африці Майкл Данфорд [1].

Понад чотири місяці російські військові кораблі блокували українські порти в Чорному морі. Після звільнення українськими збройними силами острова Зміїний та за посередництва ООН і Туреччини, 22 липня 2022 року було укладено угоду про відкриття безпечного морського гуманітарного коридору в Чорному морі, що отримала назву «Чорноморська зернова ініціатива». У рамках цієї ініціативи значні обсяги комерційного експорту зерна та іншого продовольства перемістилися до трьох ключових портів України на Чорному морі – Одеси, Чорноморська, Південного [5].

В Стамбулі 27 липня 2022 року у рамках угоди було створено Спільний координаційний центр (СКЦ). До складу СКЦ входять представники України, Туреччини, ООН та Росії [5].

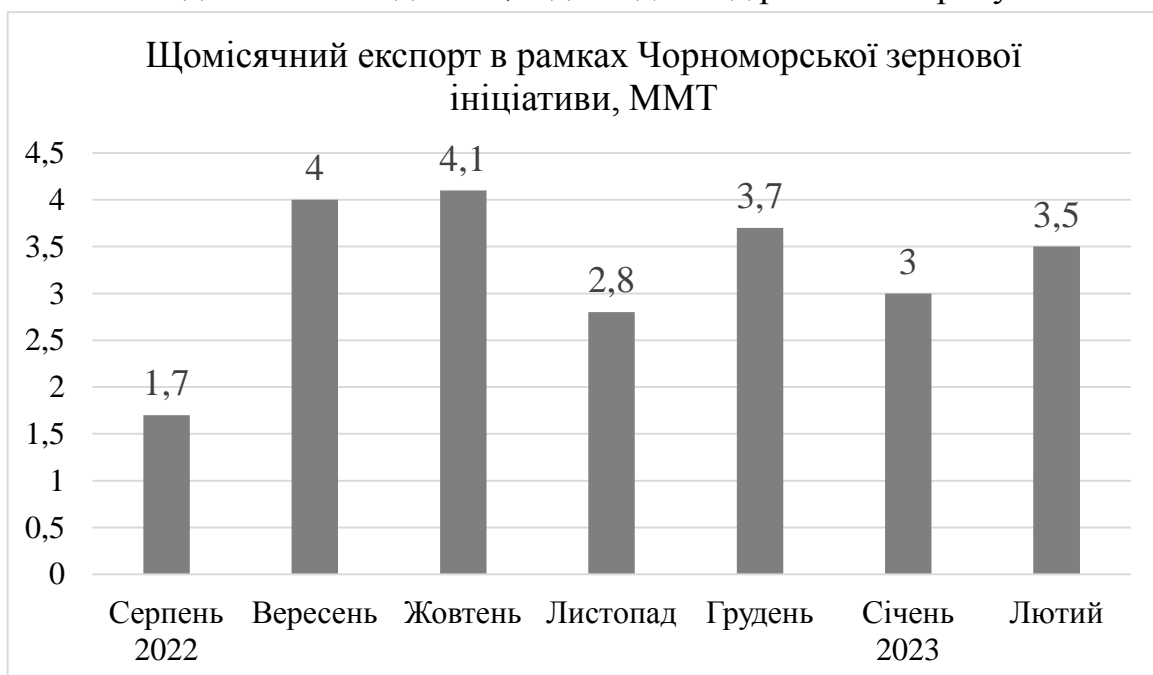
Спільний координаційний центр (СКЦ) був заснований на визнанні критичної важливості глобальної продовольчої безпеки та її значної залежності від постачання зернових, вирощених в Україні, а також сприяє реалізації Чорноморської зернової ініціативи, щоб дозволити суднам безпечно експортувати зерно, інші продукти харчування та добрива, включаючи аміак, з України через морський гуманітарний коридор. Понад 50% першого вантажу становила кукурудза та зерно, які найбільше постраждали від атак на українські зернохословища на початку війни. Його потрібно було швидко перенести, щоб звільнити місце для культур з літнього врожаю [4].

Станом на 5 березня 2023 року понад 22 мільйони метричних тонн зерна та продуктів харчування було перевезено до 45 країн, що допомогло знизити світові ціни на продовольство та стабілізувати ринки. Протягом перших двох місяців в рамках Всесвітньої продовольчої програми (WFP) було відправлено понад 481000 метричних тонн пшениці на пряму підтримку гуманітарних операцій ООН в Афганістані, Сомалійському півострові та Ємені. На діаграмі 1 наведено щомісячний експорт в рамках Чорноморської зернової ініціативи, у метричних тоннах (станом на 5 березня) [1].

Джерело: конференція ООН з торгівлі та розвитку на основі даних Спільного координаційного центру станом на 5 березня 2023 року [1].

Експорт зерна з України суттєво зріс із початку ініціативи. Загальний експорт зернових протягом осінніх місяців 2022 року наблизився до рівня довоєнного часу. Однак він не зміг компенсувати падіння торгівлі в перші місяці війни. Примітно, що на кожну тонну пшениці, відвантажену з України до країн, що розвиваються, у 2022 році припадає розрив у дві тонни [6]. На діаграмі 2 показано розрив у 11,8 мільйона тонн, що еквівалентний річному споживанню продовольчої пшениці 175 мільйонами людей та приблизно відповідає кількості населення країни Бангладеш. Для кукурудзи та ячменю розрив експорту становить 41 відсоток і 82 відсотки, відповідно від рівня 2021 року.

Джерело: конференція ООН з торгівлі та розвитку на основі даних UN Comtrade (до листопада 2022 р.) та Спільного координаційного центру (до кінця грудня) [1].

Чорноморська зернова ініціатива є одним із прикладів конкретних дій для подолання деяких із найгірших криз життя, з якими світ стикався за останні десятиліття. Ініціативі вдалося спрямувати процес забезпечення світу зерновими з України в правильному напрямку, щоб забезпечити більш доступне і дешеве продовольство для всіх. Таким чином, розпочата 24 лютого 2022 року російська агресія проти України стала глобальним викликом для продовольчої безпеки не лише нашої країни, але й для всього світу. Цей збройний конфлікт також може призвести до політичної нестабільності у багатьох країнах та спровокувати інші міжнародні катастрофи. Хоча розблокування морського експортного шляху допомогло подолати глобальну кризу продовольчої безпеки та знизити ціни на зерно, ситуація із стабілізацією глобальної продовольчої безпеки залишається складною.

Список використаних джерел

1. A Trade Hope: The impact of the Black Sea Grain Initiative URL: https://unctad.org/system/files/official-document/osginf2023d3_en.pdf (дата звернення: 15.04.2023).
2. Burkholz R., Schweitzer F. International crop trade networks: the impact of shocks and cascades. *Environmental research letters*. 2021. No. 1. pp.1-28.
3. Joint Coordination Centre for the Black Sea Grain Initiative. URL: <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/background> (дата звернення: 15.04.2023).
4. Закон України «Про продовольчу безпеку України в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 17.04.2023).
6. Рік війни в цифрах для агросектору. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/rik_viyeni_v_tsifrakh_dlya_agrosektoru (дата звернення: 15.04.2023).

Abstract: The war in Ukraine shook the world economy, in particular, due to interruptions in the trade of food products and fertilizers from the central granary of the world — Ukraine. It has left millions of people in developing and least developed countries on the front lines of food and price crises. In July 2022, the Black Sea Grain Initiative (BSGI) was signed, with the participation of Ukraine, Turkey, and Russia and certified by the United Nations, to allow the safe export of grain, fertilizers, and other food products from Ukrainian ports in the Black Sea. The report focuses on showing the benefits of the Black Sea Grain Initiative and its contribution to easing market pressure and preventing the worst consequences of the food crisis.

Keywords: food security, grain agreement, the war in Ukraine.